

Seitsemän veljeksien kuudes luku opetustehtävänä¹

Olemme jo edellisistä luvuista huomanneet, että Seitsemän veljestä rakentuu lukuisista pienemmistä episodeista, jotka liittyvät toisiinsa höllempin tai kiinteämmin. Jos otamme huomioon vain tärkeimmät ja laajakantoisimmat vaiheet veljesten elämässä, voimme jakaa teoksen kahteen pääosaan: pako yhteiskunnasta ja metsäromantiikan täyttävä Impivaaran kausi. Kuudes luku on eräänlainen rajapyykki näiden pääjaksojen välillä. Veljekset ovat tuskin päässeet kotiutumaan uuteen ympäristöönsä, kun onneton tulipalo karkottaa heidät takaisin Jukolaan.

Luvun alkuosassa kerrotaan veljesten metsästyspuuhista. Karhunkaadon ja Timon sudenpyynnin havainnollinen ja elävä esitys on todistuksena kirjailijan omasta metsästysharrastuksesta. Huomiota ansaitsee myös näiden kuvausten kielellinen kauneus. (Luetaan karhunkaato-kohtaus.)

Eläinten nimien toistamista kirjailija karttaa kahdestakin syystä. Karhunkaadon yhteydessä ilmenee n.s. sanankielto, jonka mukaan metsästäjää kohtaa kosto, jos hän kutsuu petoa sen oikealla nimellä. Mutta ennen kaikkea tyyliseikat ovat olleet syynä tavallisuudesta poikkeaviin nimityksiin, joiden tuoreutta vielä lisäävät humoristisen sattuvat epiteetit (jynkkämielinen mäyrä; pöyreäkarvainen kontio; karheanaamainen otso; harakka, männistön karkäs neito.)

Kuudennen luvun keskeisin tapahtuma on joulunvietto, johon seuraava kappale on tunnelman virittävänä johdantona (On joului-ilta. Ilma on suoja, jne.). Esitetty kohta on kuin idyllinen taulu, jossa jokainen yksityiskohta on maalattu taitajan herkällä kädellä. Kuva vetoaa sekä näkö- että kuuloaistiin: »Kuuluu metsästä hiljainen kohina, teeri illastaa urpuisessa koivussa, tilhiparvi punoittavassa pihlajassa.»

Kun siirrytään sisälle pirttiin seuraamaan veljesten joulunviettoa, äskeinen lyyriillisävyinen tyyli muuttuu hilpeäksi replikoinniksi. Heti ensimmäisissä vuorosanoissa astuu esiin Juhani, joka vaalii pontevasti esikoisen ja isännän oikeuksiaan. Hänen eläinrakkautensa käy ilmi melkein liikuttavalla tavalla, mutta eipä hän malta samalla olla hiukan kehumatta itseään: »Katselkaapas kissamme konsteja ja sanokaat, että minäkin olen hieman opetusmestaria.»

Juhani aivan pursuaa jouluiloa, eivätkä edes Timon kuivanasialliset huomautukset pysty hillitsemään hänen kuvitelmiaan. Juhani ei älyllisesti vedä vertoja esim. Aapolle tai Eerolle, mutta hänellä on voimakkain ja luovin mielikuvitus: »Mutta katsos kun mies taitaa aatella mitä hän tahtoo, aatella itsensä koko maailman herraksi tai tönkeileväksi sontiaiseiksi» jne. Juhani ei esitä tässä vain omaa elämänfilosofiaansa, vaan hänen sanansa tulkitsevat erästä Seitsemän veljeksien ydinominaisuutta. Kiven luova mielikuvitus liikkuu herkkänä ja väkevänä romanttisen kaipuutunnelman ja realistisen todellisuuden välillä, ja voimme kuulla tässä Juhaniin repliikissä kirjailijan oman äänen.

Flegmaattinen, älyllisiä ponnistuksia karttava Timo esittää heti seu-

¹ Tyttönormaalilyseossa pidetyn harjoitustunnin ohjelma.

ravassa repliikissä oman elämänkatsomuksensa: »Mutta parasta ottaa päivä tultuansa, sallia sen mennä mentyänsä.» Hänen loppuhuomautuksessaan »täällä ollaan vaan» on humoristista yksivakaisuutta ja itsepin-taisuutta.

Tässä luvussa Kivi ei ole antanut vain kansatieteellistä kuvausta talonpoikaisista joulutavoista, vaan hän on samalla luonut yhden huumorinsa parhaista näytteistä. Kirjailija tuntuu itsekin leikkivän ja temmel-tävän veljesten »ilostelevassa» joulujuhlassa. On erikoisesti pantava mer-kille, kuinka tarttuvaa iloisuutta ja vauhtia on eräissä repliikeissä.

Vertausilmaukset, joita painikohtauksessa singahtelee kuin kirkkaita raketteja, ansaitsevat myös huomiota.

Jouluillan riemullisimpana kohtauksena voidaan pitää Juhaniin yksin-tanssia. Koomillisuutta vielä lisää mielikuvamme tanssijan tanakasta ja kankeasta olemuksesta. Juhani on niin hersyvän iloinen, ettei edes Eeron pilkkalaulu pysty häneen. Veljesten vuorosanoista kuultaa hyvántahtoi-nen suopeus, vaikka he samalla hillitsevätkin vanhimman veljen riehumi-ta. Vakava ja asiallinen Aapokin seuraa tanssia vapautuneen huvittu-neena: »Onpa nahkahihnansa löylyssä tuolla takana. — — — O sinä!»

Kiihdyttämällä veljesten ilonpitoa yhä äänekkäämmäksi kirjailija samalla ennakoii ratkaisevaa tulipalokohtausta. Tuntuu psykologisesti varsin luonnolliselta, että Juhani, joka on ollut illan päähenkilö, aiheut-taa myös onnettomuuden.

Tulipalokuvauksestakaan ei puutu humoristisia havaintoja, kuten seuraava esimerkki osoittaa: »Näkyi niinkuin pirtti olis heidät oksentanut savuineen ulos lumiselle maalle.» Esityksen tehoa lisää voimakas visuaal-inen havainnollisuus, joka tuo mieleen etevän valaistustaiteilijan.

Kuudennen luvun lopussa esitetty pakomatka on Seitsemän veljeksen dramaattisimpia kohtia. Tapahtumien vauhdikkuutta tehostavat lyhyet lauseet ja runsas verbien käyttö. Erikoisesti kuvakielessä ilmenee mieli-alan kaamea ahdistavuus: »Epäilyks tuijoitteli heidän seiväskankeista kat-seistansa.» »Sillä elämä ja kuolema ovat iskeneet toinen toisensa kamaraan kuin kaksi koiraskarhua.» Susien verinen ateria on suppea, taidokkaasti rakennettu korven tragedia. (Luetaan.)

Vaikka veljekset toimivat pakomatalla saman vaaran yhdistämänä joukkona, ilmenevät myös heidän erilaiset luonteenpiirteensä selvästi. Tuomas ja Juhani syyttävät kiivaasti toisiaan onnettomuuden aiheutta-jiksi, kunnes Aapon järkevä sana osoittaa heille vaaran suuruuden. Muul-loin kerkeäkielinen Eerokin on vaiti. Timo esittää huvittavan arkisia ja yksinkertaisia tuumailujaan: »Ja mies ja sika, niin olen kuullut, maistuvat yhtä, ja se tiedetään, että sika on talvella Häntä-Heikin haluruoka.» Luonnonlasten tavoin Juhani ja Timo nopeasti unohtavat kestetyt kau-hut ja alkavat turvaan päästyään kiistellä siitä, kumman jalat ovat äskei-sestä juoksusta enemmän kärsineet.

Veljesten pako yhteiskunnasta näyttää päättyvän noloon paluuseen. Mutta kirjailija ei ryhdy pohtimaan syitä ja seurauksia, vaan päättää vaiheikkaan luvun leppeän jouluyön tunnelmaan: »Mutta, koska veljekset olivat atrioinneet, vaipuivat he alas olkisille vuoteilleensa, ja pian, käärit-tyinä unen hienoon huiviin, unohtivat he elon taisteloa.»

(Luvun rikasta sisällystä on mahdotonta yhden tunnin puitteissa läheskään tyhjentävästi käsitellä, ainakin induktiivista menetelmää käyttäen. Liian perusteellista, tunti tunnilta samantapaista käsittelyä on varottava. Hyvin valmistettujen pienten erittelytehtävien avulla, joita oppilaat tunnilla esittävät, saadaan myös tarkasteluun vaihtelua ja vilkkautta.)

KYLLIKKI JAAKKOLA